№ 76. 3 лістапада 1916 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.).

ГОМАН

БЕЛАРУСКАЯ ВІЛЕНСКАЯ ЧАСОПІСЬ

ВЫХОДЗІЦЬ ДВА РАЗЫ У ТЫДЗЕНЬ: У АЎТОРКІ І ПЯТНІЦЫ.

Цэна с перэсылкай і дастаукай да хаты: на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Адрэс рэдакціі: Вільня, Завальная 7.
Адрэс адміністрациі і экспэдыціі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак: на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі — 25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці — 60 фэн. за лінейку дробн. друкам.

Больш 1500 расейскіх палонных. У Вялікай Валахіі удачные бітвы.

2 лістапада.

Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: У паўночных ваколіцах Соммы агонь артылеры часьцю значна аднавіўся. Англіцкае наступленьне на поўначы ад Курсэлет лёгка адбіто. Францускіе штурмы на адрэзку Лебэф—Ранкур далі ворагам невялікую удачу. На паўночным усходзі ад Морваль і на паўночна-заходнім краю лесу Ст. П'ер Васт гэтые штурмы, наагул, вельмі крывава адбіты. Ня гледзячы на сільны адпор французоў, нашае войско ўварвалося у паўночную часць Сайі.

Фронт нямецкаго Насьледніка: Агневая бітва на-права ад Маасу не раз даходзіла вялікай сілы; асабліва французы кіравалі цяжкі, нішчучый агонь проці крэпасьці Во, каторую мы па загаду і без націску ворагоў пакінулі ўжо ў папярэднюю ноч, ўзарваўшы загадзя важнейшые часьці.

Усходні тэатр:

Фронт Леопольда Баварскаго: У армейскай групе Лінсінгена вэстфальскіе і усходня-прускіе войскі здабылі штурмам расейскіе пазыціі пры Вітомежы і на поўдні ад яго, на левым березі Стохода. Апрыч вялікіх крывавых страт ворагі утрацілі палонными 22 афіцэроў, 1508 салдатоў, 10 кулемётоў і 3 мінамёты. Нашы страты—невялікіе. Далей, на палудні ад Александроўкі, з удачнай разведкі мы прывялі 60 палонных.

Фронт эрц-гэрцога Кароля: У Карпатах — на поўначы ад Дорна Варта — удачные опэраціі проці расейскіх пярэдніх атрадоў.

На ўсходняй часьці Семіградзкаго фронту палажэньне не змянілося. Румынскіе атакі проці злучэных войск, уварваўшыхся цераз праходы Альт-Шанц і Прэдэаль, крывава эдбіты. Мы ўзялі ў палон 8 афіцэуоу і 200 салдатоў. На палудзенным усходзі ад праходу Чырвонай Башні трываюць удачные для нас бітвы.

Балканскі тэатр:

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: Констанцу ворагі дарэмна абстрэлівалі з мора.

Македонскі фронт: У закруце Чэрнай і на поўначы ад Нідзэ Планіна адбіты наступленьня сэрбоў. На фронці Струмы—вострые бітвы пярэдніх атрадоў.

Два гады турэцкай вайны.

БЭРЛІН. (В.Т.Б.). 29 кастрычніка мінулі два гады, як у вайну ўмешалася Турэччына. З гэтай прычыны Гіндэнбург і Энвэр-паша абменяліся сэрдэчнымі тэлеграмамі.

Абстрэл Рэймса.

ПАРЫЖ. Ад 25 кастрычніка немцы ізноў пачалі абстрэліваць Рэймс. У гэты дзень выпушчэны 250 гранат. 26 кастрычніка абстрэл трываў увесь дзень і 27 пачаўся нанова.

З апошніх дзён.

—8—

Нямецкіе апавешчэньня.

31.X. **Заходні тэатр**:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: Дрэнная пагода аграніўывала баевую работу на Сомме. Атрады ворагоў, наступаўшые на нашы пазыціі на паўночным усходзі і усходзі ад Лебэф, адбіты агнём. Атака аднэй французкай роты ў ваколіцах Лямэзонэт гэтак сама адбіта. Неўдаліся і спробы ўварвацца ў нашы новые акопы на палудні ад Б'яш. Атака вялікіх францускіх сіл проці Абленкур і наабапол Шольн і Ліон пад нашым зашчытным агнём не развінулася.

Фронт нямецкаго Насьледкіка: У ваколіцах Маасу было гэтак сама спакойна, як і ў тые дні. Толькі каля Ст.-Міэль артылерыйскі агонь момэнтамі даходзіў вялікшай сілы.

Усходні тэатр:

Фронт Леопольда Баварскаго: У досьвітках маскалі пасьля каротнаго сільнаго агня атакавалі нашы пазыціі на Шчары, але былі крывава адбіты. На палудзенным заходзі ад Бэрэстэчка, на верхнім Стыры, стычкі перад акопамі былі для нас удачны. На ўсходнім березі Нараёўкі турэцкае войско здабыло штурмам некольки акопоў ворагоў на паўночным заходзі ад Молохова. На заходзі ад лініі Фолов—Красналесье нямецкіе палкі здабылі важные пазыціі ворагоў і адбілі ўсе контратакі. Узяты 4 афіцэры, 170 салдатоў і 9 кулемётоў. На палудзенным заходзі ад Станіслава націск расейскіх войск нічога не дайшоў.

Фронт эрц-гэрцога Кароля: На усходнім Семіградзкім фронці — спакойна. У палудзенных граніччных гарах, ня гледзячы на туман і мяцеліцу, трываюць бітвы. На поўначы ад Камполунг і пры Бэршэнах, на поўначы ад Орсовы, румыны дарэмна прабавалі адваевваць утрачэные вяршыны.

Ад 10 кастрычніка армія генэрала Фалькенгэйна, апрыч вялікаго чысла розных ваенных матэр'ялоў, узяла ў румыноў 151 афіцэра, 9920 салдатоў, 37 гармат, 47 кулемётоў і 1 знамя.

Балканскі тэатр:

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: У Добруджы—без перамен.

Македонскі фронт: Пасьля пачатковых удач, сэрбскіе атрады ў закруці рэкі Чэрнай адкінуты боўгарскім войскам назад с цяжкімі стратамі.

1.XI. **Заходні тэатр:**

Фронт Рупрэхта Баварскаго: На Сомме ізноў выяўляецца вострая работа артылеры. У вечары англічане штурмавалі вялікімі сіламі ў ваколіцах Курсэлет, на лініі Гэдэкур—Лебэф. На поўначы ад Курсэлет с прычыны нашаго зашчытнаго агня штурм не развінуўся. На заходзі ад Транслюа ён зломлен з вялікімі стратамі,—ў паадзінокіх пунктах ў штыкавой бітве.

Фронт нямецкаго Насьледніка: На абапол Маасу артылерыйскі агонь момэнтамі ажыўляўся.

Усходні тэатр:

Фронт Леопольда Баварскаго: Проці здабытых намі 30 кастрычніка пазыцій на ўсходнім березі Нараёўкі расейцы пад вечар, пасьля сільнай артылерыйскай падгатоўкі, вялі пяць разоў сільные контратакі. Усе яны крывава адбіты. Турэцкіе войскі гэтак сама здалелі удзержаць здабытые пазыціі, ня гледзячы на сільные атакі. У адным мейсцы шыбкай контратакай яны выкінулі назад уварваўшыхся ворагоў. Пры Быстрыцы Солотвянскай аўстрыяцка-вэнгерскіе войскі адбілі агнём атрады ворагоў.

Фронт эрц-гэрцога Кароля: У Семіградзіі агульнае палажэньне не зьмянілося. На заходзі ад дарогі Прэдэаль аўстрыяцка-вэнгерскіе палкі дайшлі важнай удачы: яны ўварваліся на румынскіе пазыціі і здабылі 10 пешых гармат і 17 кулемётоў. На палудзенным усходзі ад праходу Чырвонай Башні мы атакаю пасунуліся ўпярод.

Балканскі тэатр:

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: Без прыпадкоў.

Македонскі фронт: У закруце Чэрнай і на адрэзку Бутково—возеро Тагіно артылерыйскі агонь узмацаваўся.

Аустрыяцкіе апавешчэньня.

ВЕНА. 30. X. **Усходні тэатр**: Фронт эрц-гэрцога Кароля: Пры Орсове нічога новаго. На палудзенным заходзі ад праходу Шурдук расейцы адцесьнілі адну з нашых баевых груп на некольки кілёмэтроў назад. На палудзенным усходзі ад Чырвонай Вежы мы пашырылі свае удачы. На поўначы ад Камполунга адбіты наступленьня румыноў. На вэнгерскай усходняй граніцы баевая работа аслабела.

Фронт Леопольда Баварскаго: Пры Пустомытах расейцы пасьля кароткаго, але вострага артылерыйскаго агня прабавалі зрабіць массовы штурм. Іх колонны разбіты часьцю перад нашымі загарадзямі, часьцю пры самых загарадзях. Падобне-ж зломлен удар ворагоў проці Шэльвова.

Італьянскі тэатр: С прычыны невыгодных варункоў для нагледаньня работа ворагоў на прыморскім фронці выяўлялася слабей.

ВЕНА 31.X. **Усходні тэатр**: (гл. нямецк. апав.).

Італьянскі тэатр: Часьці прыморскаго фронту знаходзяцца пад артылерыйскім і мінным агнём. У Тыролі атака альпійскаго батальёна проці Гардіналь адбіта, зрабіўшы ворагам многа страт.

Гл. тэлеграмы на 4 страніцы.

Вільня, 3 лістапада.

У сваей гутарцы с карэспандэнтам венскай газэты «N. Freie Presse» Гіндэнбург, між іншым, сказаў: „Я з радасьцю вітаў выступленьне Румыніі“. Гэтымі славамі ён выказаў ня толькі сваю думку, але і думку шмат каго з ваенных: як ні дзіўна гэта, а выступленьне Румыніі шмат палепшыло стратэгічнае палажэньне сярэдня-эўропэйскіх гасударств. Аб палітычным выігрышы, каторы выяўляецца ў тым, што Боўгарыя, прымушэная адгэтуль ваеваць за самы свой дзержаўны быт, ешчэ крапчэй зьвязала сваю долю з доляй Нямеччыны і Аўстрыі, німа што і казаць: ён разумеецца сам сабой.

Сягоньня, калі ўжо мінуло 9 тыднёў ад часу выступленьня Румыніі, ваеннае палажэньне сярэдня-эўропэйскіх дзержаў—лепшае, чым яно было перад тым.

У апошніе дні можна заўважыць нейкую задзэржку ў пабедным паходзі на Румынію—на палудзенным і заходнім фронці апошняй. Гэта тлумачыцца, з аднаго боку, патрэбай даць адпачыць войску пасьля шыбкіх пераходаў і гарачых бітв у апошніе тыдні, з другога боку — спробай Расеі за ўселякую цэну памагчы Румыніі ў крытычны момэнт. 3-го кастрычніка нямецкае офіцыальнае апавешчэньне, кажучы аб бітвах пры Корытніцы, гаварыло: „Чацьвёртаго сібірскаго корпуса на расейскім фронці не было больш відаць“. І вось з Боўгары ідуць весткі, што ў бітвах у Добруджы ўзяты ў палон расейцы, каторые прыналежаць да 4 сібірскаго корпуса. Надзея на тое, што расейцы паддзержаць разбітые румынскіе арміі, каторые становяць левае крыло расейскаго фронту, аслабляючы дзеля гэтаго нават свой галіцкі і валынскі фронт,—споўнілася. Пацьвярдзіло гэта яшчэ і тое, што ў апошнім часі ў расейскіх офіцыальных апавешчэньнях—побоч са старай рубрыкай: „у Добруджы“ — заведзена новая: „на румынскім фронці“. Відаць, што заходні румынскі фронт прыслухае расейскаму генэральнаму штабу. Што найважнейшы цэнтр расейскаго фронту перасунуўся з валынскаго адрэзку, гэта пацьверджае і «Реч», пішучы, што паводлуг думкі ваенных аўторытэтоў „с прычыны дрэннай пагоды“ на палудзенным фронці опэрацii сёлета павінны спыніцца Гэта найбольш адносіцца да адрэзкоў Сьвінюхі—Куропатнікі, Бэрэжаны і Галіч.

Але не адна Расея клапоціцца аб Румыніі. Тэлеграф прыносіць вестку, што, прыбыўшы ў Румынію, англіцкі фэльдмаршалак Фрэнч будзе маршалкаваць на вялікай ваеннай нарадзі, на каторай будуць вышэйшые расейскіе, англіцкіе і францускіе афіцэры, між імі – францускі генэрал Бэртэлё. І ўсё гэта паказвае, што сярэдня-эўропэйскіе дзержавы, наступаючы далей на Румынію, павінны спаткаць тут—асабліва на палудзеннай часьці Семіградзкаго фронту — самы сільны адпор. Апошніе бітвы ў і каля праходоў цераз Карпаты адкідаюць нават цень сумлеваньня. Але, ня гледзячы на моральную і матэр'яльную паддзержку Румыніі яе саюзьнікамі, палажэньне румынскіх войск ня толькі ў Добруджы, але і на заходзі астаецца і на далей вельмі сур'ёзным.

Шануйце роднае слова!

Роднае слова! З малых дзён чуем мы цябе з матчыных вуст. Ты нам тлумачыш усе дзівы сьвету, якіе дзіцячае вока бачыць навакол сябе першы раз. У табе выказываем мы свой дзіцячы жаль, крыўду, жаданьне, радасць...

Што можэ быць даражэй сэрцу чэлавека, як у сталых гадох пачуць цябе, роднае слова, ў чужой старане? Здаецца, бытцым з далёкай чужыны пераносіш ты нас у родны край — родну вёску, дзе мы ўзрасьлі, дзе першые думкі складалі, дзе гора і радасць першы раз спазналі...

Чаму-ж, роднае слова, гэтак часта забываюць цябе людзі—нават тут, між сваімі? Чаму сыны нашаго народу так лёгка адрэкаюцца ад матчынай гутаркі?

Кажуць: бо цёмны нашы беларусы. Але гэта няпраўда: забываюць родную мову, адрэкаюцца бацькоў і братоў сваіх найбольш тые, хто дайшоў навук, выйшоў у людзі. Яны ня цёмны: яны пераймаюць чужое – дзеля карысьці.

У сэрцы гэткіх людзей загасла любоў да свайго народу і роднай мовы. Дачэсная карысць, жаданьне пашаны ў чужых, сьмешны гонар—усё гэта заняло мейсцо ў апусьцеўшай іх душы. А за іх прыкладам і наша вясковая моладзь, наламываючы сябе, пачала праз несьвядомасць чурацца таго, што яе выдзеляе с-паміж іншых народоў, пачала глядзець на усё сваё, роднае чужымі вачыма, думаючи, бытцым гэта добра, калі людзі «вышэйшых станоў» так робяць..

Але німа на сьвеці такіх скарбаў, што-б вечна цешылі нашае сэрцэ. Хваробы, калецтвы, сьмерць паказваюць, якую малую цану маюць дастаткі, гонар, высокае становішчэ. Здрада, ашуканства—вось адплата за прыязнь і любоў да «вышэйшых» ад нас. Чым больш пазнаем мы сьвет, тым меншую цану маюць для нас яго скарбы, тым болей бачым благога, болей зьдзеку, крыўд і сьлёз...

Бедны той, хто апрача грошы, апрача багацьця, каторае пры першым нешчасьці счэзьне да званьня, ня мае скарбаў вечных—скарбаў душы. Такі скарб, каторы ніхто і ніколі адабраць ад нас не здалее, гэта любоў да Бацькаўшчыны, да свайго народу, да роднай мовы, — гэта вялікае міланьне чэлавека — слабога, пакрыўджэнаго.

Яркім полымем гарыць такая любоў у душы, сагрэвае яе, асьвятляе дарогу ў жыцьці. Хто любіць свой народ, хто ў кожным бачыць брата-чэлавека, той не сагнецца перад крыўдай, перад зьдзекам: ён бачыць навакол сябе мільёны падобных сабе, і яго думкі, яго жаданьня зліваюцца з думкамі і жаданьнямі вялікай людзкой грамацы. Такі чэлавек ніколі ня будзе адзін—самотны і пакінуты.

Але поруч з любоўю да сваіх братоў патрэбно ешчэ нешта, што злучае людзей у суцэльны народ: гэта—родная мова.

Яна, бытцым цэмэнт, звязывае людзей. Яна дае ім найлепшы спосаб разумець адзін аднаго, аднэй думкай жыць, аднэй долі шукаць. Хто адрокся мовы бацькоў сваіх, хто узьдзеў чужую апратку — той адышоў ад народу далёка — далёка. Ен чужы ў роднай вёсцы, у сваей сям'і. І на яго браты глядзяць, як на чужынца..

Да нашай моладзі звертаемся мы з гэтымі славамі. Вы, маладые, найчасьцей пападаеце між чужых людзей, што вашай мовы не шануюць, «простай» – «мужыцкай» завуць. З вас часта насьмехаюцца, калі гаворыце па свойму. І вы, чуючы гэта, пачынаеце сароміцца матчынай мовы, свайго народу, сваей радні — Так разрываецца тая жывая зьвязь, што злучае вас з беларускім народам. Аб ім вы забываеце. Чужых багоў прыймаеце: чужую гутарку, звычаі, чужое імя.

Для сваіх вы прападаеце. Адны служаць чужым — бо свайго бога ня маюць, бо ад вялікай грамады народнай адарваліся, як галіна ад дрэва. Другіе—затым, што добрую плату даюць ім... Але німа такой заплаты, што дае забыцьцё аб здрадзе: Юдавы срыбнікі ня ўцешаць іх, калі, змогшыся жыцьцём і нешчасьцямі, захочуць яны знайсьці спакой душы, сагрэць яе чыстай любоўю.

Быў у нас песьняр, што ў час сьпячкі народнай першы адважыўся клікаць беларусоў, каб шанавалі мову бацькоў і дзядоў сваіх. «Ня кідайце мовы сваей, каб ня ўмёрлі» — пісаў Мацей Бурачок да беларусоў. І гэты окліч збудзіў прыспаные сэрцы. Народ прачнуўся. Ен пазнаў, хто ён. Родная мова яго — загнаная, пагарджаная — паднялася высока і стае ўжо поруч с «панскімі» мовамі. І здабывае пашану ў людзей: людзі бачуць, што мы яе шануем, што яна для нас мае вялікую цану, — ды самі пачынаюць інакш глядзець і на нас, і на яе.

На вас—моладзі—ляжыць валікая павіннасць: развіваць далей родну мову, узбагачываць свой народ знаньнем і культурай. Вы здабываеце навуку для сябе, дык дзяліцеся ёю с тымі, хто для вас цяжкай працай здабывае кусок хлеба. Толькі ня кідайце роднай мовы: бо запраўды, для свайго народу тады вы ўмёрлі!

Мейце сілу і адвагу дзержацца роднаго слова. Мейце сьмеласць усюды голасна казаць па свойму. І—гледзючи на вас—асьмеляцца і іншые, зразумеюць, што шчырае сэрцэ беларускае б'ецца ня толькі пад мужыцкай сермягай. паверуць у ўласные сілы свае і пойдуць цьвёрдай ступой да лепшай будучыны, да ясных зор шчасьця народнаго. *А. Н.*

У Вільні і ваколіцах.

—

× **«Дзяды».** У гэты чецьвэр мы сьвяткавалі адвечнае нашэ сьвята «Дзяды». Гэта—дзень памінак па нашых памершых сваякох і блізкіх людзях, сьвята еднаньня жывых і даўно зыйшоўшых са сьвету пакаленьнёў. Гэта—найбольш яркая праява веры нашаго народу ў несьмяртэльнасць душы.

Паводлуг старога звычаю, ў нас усе ідуць на могілкі, паляць на

Максім Горэцкі.

Наш тэатр.

(Гл. «Гоман» №№ 55—69).

Пісьменнік наш, пішучы драматычны твор, маець доўг перад Беларусьсю абгладзіць, як дарагі камень, кождае слоўца, „зважыць, абсмакаваць і ўцяміць сілу яго“. Ен павінен дбаць аб прыгожасьці мовы не прыдуманай, а праўдзівай, бо прыдуманае—неўдалае і ў мові дужа прыкра. Пісьменнікі нашы павінны ведаць той багаты славесны скарб, што сабралі дагэтуль на нашай ніве шаноўные за гэткую працу дабрадзеі: Носовіч, Шэйн, Романоў, Карскі і др. Пісьменнікі беларускіе! пільней прыслухівайцеся к мові людзей нашых на рынку, на кірмашы і ўсюдых-усюдых, і тые, што жывецё на захадзі Беларусі, даведайцеся, як гавораць на яе ўсходзі, а ўсходніе пабывайця на захадзі. Як кругаварот крыві ў целі чэлавецкім даець здароўе арганізму, так гэты пэрэліў нашых сіл на Беларусі аджывіць арганізм Беларусі і зробіць яго дужэйшым.

А вы, жрэцы у Храмі Нашаго Адраджэньня, каторые ўжо ёсць і каторых ешчэ народзіць Бог, вы, лепшые пчолкі з рою млада-беларусаў, мастакі і штукаркі тэатру беларускаго, вы асобенна вучыцеся мовы і дбайця аб яе сіле і прыгожасьці!

Вы, настаўнікі красамоўства і прыгожай гаворкі, тое, што вы скажэце добра са сцэны, з вялікаю сілаю укладзецца ў душу беларускую. Гэта маець ой якую вагу цяпер, у нашы ўжо, дзякуй Богу, даволі развіднеўшые досьвіткі. Сумна, калі ўсенародна калечыцца наша мова; сэрцэ весяліцца, калі чуем мову слаўную, правільную.

VIII.

Цяпер украінская песьня у славе і пашане: пяюць яе далёка за межамі Украіны. А ці даўно тое было, што аб песьні украінскай шырокае грамадзянство і ня чуло, і калі гэта песьня была толькі добрым матэр'ялам для этнографа, а пеў гэту песьню сумны „хлебароб“, ды адзінота - чумак у шырокім стэпу са сваімі „валэ“, ды адвага-запарожэц, ды цёмнавалосая, з глыбокімі вочкамі весна-Маруся.

Так і нам задурылі галаву, што песьня наша аднатонна.. Эх, вы! Калі змешаць многа колероў, то так сама выйдзець шэра. Ды і хто, папраўдзі, многа чаго знаець аб беларускіх „аднатонных“ скоках і аб беларускай песьні? Што дзівіць: ёсць беларусы, каторые, выляцеўшы з роднаго гнезда з ешчэ жоўценькай дзюбачкай, саўсім ня ведаюць свайго гнезда. Паночкі, калі спаткаеце гэтаго блазнотку, дайця вы яму хаця „Пѣсьні бѣлорусскія“ Носовіча, або Романова, або ешчэ якога этнографа, пакажыця яму нашы песьні з нотамі, пазавіце вы яго на беларускую вечарынку, а то прывязіця вы яго к нам у слаўную нашу Мсьціслаўшчыну, ці у другі куток Магілёўшчыны: ніхай ён пасмакуець, які пышны там культ свадзёбных песень, ніхай ён пасядзіць у цікавейшай опэры — на беларускім вясельлі.

Дык вот трэба, каб са сцэны беларускаго тэатру палілася беларуская песьня, каб ад яе павеяло на людзей араматным пахам беларускай народнай паэзіі, каб пачулася ў ёй турлычлівая песьня жаўраначка пад вясеннім небам, над зялёнай руньню, каб ў ёй пачуўся і далёкі, спакойна-тужлівы гук бяроставай трубы хлопчыка, што кароў пасець каля рэчкі, і шум бязконца лясоў непраходных, і „шэпты сьпелых каласоў“, і звон серпа, і „ўжык! ды ўжык!“ касца ў дуброві, каб чэлавек пазнаў у ей красу беларускіх палёў з горкамі-калатоўкамі ды курганамі старасьвецкімі, лагчынкамі, мурожкамі-сенажаткамі, гайкамі, каб у ёй заблішчэла серабром ціхая рэчка, у каторую ціхамірна глядзіцца старая верба, а хлопчык сядзіць на беразі і ў дудачкі іграець..

(Канец будзе).

магілах сьвечкі і лямпачкі, моляцца за сваіх нябожчыкоў, пяюць набожные песьні. У Вільні асабліва многа народу збіраецца кожын год на магільніку „Росса“. За расейскіх часоў рэдка абходзілося там без выступленьня паліціі: маладзёж, успамінаючы людзей, каторые злажылі свае галовы, змагаючыся з маскоўскай няволяй, пеяла песьні не зусім да спадобы расейскім чынам. Сёлета другі раз мы спраўляем «Дзяды» без прашкод «нядрэмлючаго вока»..

× **Беларускі тэатр.** Напамінаем, што ў нядзелю, 5 лістапада, ў салі Работніцкаго Клюбу (б. Жалезнадарожнаго Кружка) пры Вароньняй вул. 5 беларуская драматычная дружына пад кірункам п. Ф. Олехновіча ставіць дзьве п'есы: „У зімовы вечар“ Э. Ожэшко і камэдію „Міхалка“.

Дружына, выказаўшая сябе ўжо ў пастаноўцы «Хама», дапоўнена ешче новымі сіламі, і трэба спадзевацца, што пекны, поўны настраеньня твор Ожэшковай знойдзе добрых спаўніцелёў.

Пачатак а $5^1/_2$ гадз.

× **Іронія долі.** За часоў панаваньня ў нашым Краю расейцоў расейскіе ўласьці дакладалі ўсіх сіл, каб завясьці скрозь расейскую мову, выганяючы зусім гутарку мейсцовых народоў. Мы памятаем тые часы, калі у крамах было забаронено гаварыць іначэй, як па расейску, калі ў гімназіях і іншых школах цяжка каралі вучнёў-„інородцоў“ за кожнае слово, сказанае ў іх роднай мове..

Цяпер часы змяніліся. Расейская мова з адходам расейцоў зрабілася ў нас зусім непатрэбнай. Але мала гэтаго: як калісь гвалтам яе нам навязывалі, уціскаючы мовы краёвые, так цяпер нямецкіе ўласьці гоняць зусюль расейскую мову, даючы ўсе правы мове беларускай, літоўскай, польскай, жыдоўскай, звертаючыся ў гэтых мовах да народу. Панаваўшая дзякуючы расейскім штыкам расейская мова ў офіцыяльных зносінах забаронена. Забаронено што будзь друкаваць па расейску. А цяпер, як нас паведамляюць, забаронен і прывоз у наш Край расейскай газэты «Русскій Вестнік», выдаванай для ваенна-палонных расейскіх салдатоў.

Запраўды: дзіўная іронія долі..

× **Арбітраж.** Гэтымі днямі арбітражны суд між кватэрантамі і гаспадарамі дамоў будзе разглядаць даволі цікавую справу. Гэта—справа 85 кватэрантоў танных гаспод у дамох жыдоўскаго т-ва танных кватэр.

× **Сход кватэрантоў,** каторы меўся быць у мінуўшую нядзелю, не адбыўся і адложэн на даўжэйшы час.

× **Зносіны з жыхарамі нэутральных або непрыяцельскіх старон.** За кожнае справачнае пісьмо трэба плаціць па 1 м.

× **Газовы завод** прынімае просьбы аб праводцы газу у кватэры і спаўняе іх у самы кароткі час.

× **Прымусовые заяўкі.** Згодне з апублікованым апавашчэньнем трэба заяўляць аб сырых і падлегаючых рэквізыціі матэр'ялах. Заяўляць трэба ў «Rohstoff u. Handelsabteilung», Сьв.-Юрскі пр. 29, ад 8 да 1 і ад 3 да 7 гадз.

× **Камісія для устаноўкі цэн.** Камісія на апошнім заседаньні разбірала пытаньне, як здаволіць места бульбай. Камісія радзіць ужываць у вялікшай меры капусту і бручку, а бульбу хаваць на далейшы час. Далей камісія высказалася за тое, каб надалей аднаму пакупцу не прадавалі-бы больш за 3 фунты рыбы. Карбід будуць прадаваць ад пачатку таго тыдня ў местовых крамах.

× **Гэрбовы збор.** Паводлуг новаго загаду аб гэрбовым зборы, каторы будзе мець сілу ў найбліжэйшым часі, на просьбы, каторые маюць прыватны характэр, трэба клеіць гэрбовые маркі на 1 м. 50 ф. На атказ далучаецца гэткая самая марка.

Гэрбовы збор з умоў аб арэндзі назначэн гэткі:
на сумму
ад 100 да 500 м.—$^2/_{10}$ працэнта
ад 500 да 1000 м.—$^3/_{10}$ „
ад 1000 да 2000 м.—$^4/_{10}$ „
ад 2000 да 4000 м.—$^6/_{10}$ „
і т. д.

На расьпісках і квітах больш, як на 10 марак, збор становіць $^1/_{20}$ працэнта, але ня менш 10 фэн. с кожнаго квіта.

Рахункі больш за 10 м. трэба аплачываць гэрбовай маркай на 10 фэн.

Дакумэнты аб страхоўцы аплачываюцца $^1/_{10}$ працэнта ад страхавой суммы, але ня больш 30 прац. прэміі. За даўгавые распіскі (вэксэлі і т. д.) і ім падобные дакумэнты трэба уплачываць гэрбоваго збору $^1/_{10}$ прац.

За пазваленьня дактаром, дэнтыстам і т. п. плаціцца 10 мар.; фэльчэрам, акушэркам і т. п. — 5 м; нотарыусам — 50 м.

× **Апавешчэньне. Тэрмін для падпіскі** на загаданы апавешчэньнем 14. IX. 16 збор з грамадзян места Вільні пазыкі на 1 мільён, за каторую будуць плаціць працэнты і каторая будзе вернена, прадоўжэн да 15 лістапада 1916 г. Далейшаго прадоўжэньня ня будзе. Выплата пазыкі павінна быць унесена трэма роўнымі часьцямі: 1 сьнежня 1916 г., 20 сьнежня 1916 г. і 10 студня 1917 году. Падпіска прынімаецца ў Ратушу, Stadtkreisamtskasse, Домініканская 3. У інтэрэсе грамадзян пакрыць усю пазыку, падпісываючыся і плоцячы грошы сваей ахвотай, бо іначэй недахватка да 1 мільёну будзе ўзята прымусовым зборам, за каторы ня будуць плаціць працэнтоў і катораго ня вернуць.

Вільна, 1 лістапада 1916 г.

Der Deutsche Stadhauptmann
Pohl.

× **Курс рубля:** офіцыяльны — 1 м. 90 фэн. за рубель; ў банках пры прадажы — 1 м. 94 ф., пры куплі—1 м. 98 ф.

Пазычковая каса бярэ 6%.

× **Пажары.** 31 кастрычніка каля 8 гадз. вечэра за Пагулянкай, пры вуліцы Конарскаго, № 15, пры самым Закрэтным лесі загарэўся дэраўляны дом Заёнчкоўскаго. Ня гледзячы на ўсе стараньня пажарнікоў і салдатоў, дом згарэў. Каля 10 гадз. вечэра пажарная скончыла сваю работу.

Сьледам за гэтым пажарам у ночы былі ешчэ два. А $^1/_2$2 у падместовым двары Пасьпешкі Александровіча загарэлося ў стайні ад печы, дрэнна прыладжэнай пры дрэўлянай сьцяне. Каб у свой час не заўважылі агня, дык пры сільным ветры пайшлі-бы з дымам усе будоўлі. Але шыбка прыбыўшый Антокольскій аддзел местовай пажарнай каманды затушыў агонь і разбіў печку, быўшую прычынай пажару.

Адначасьне на другім канцы места— на Зьвярынцы, пры Сакалянай вуліцы, загарэўся дрэўляны склад. Сніпішскі аддзел і часьць глаўнай вахты не далі агню пашырыцца і затушылі пажар. Згарэў толькі той склад.

З усяго Краю.

Аткрыцьце беларускай сэмінарыі.

СЬВІСЛОЧ. Пры кіраўніку школьных спраў у Беластоцкім окрузі і прэдстаўніках уласьці (этапу і павета) 17 кастрычніка аткрыты беларускіе вучыцельскіе курсы. Пасьля кароткай прамовы кіраўніка школьных спраў, каторы адзначыў вагу курсоў, былі агледжэны ўсе памешчэньня, практычнае устройство каторых здаволіло ўсіх. На курсах выкладаюць ужо два беларускіе вучыцелі. Пры аткрыцьці было 16 курсістоў, а яшчэ 4 прыбудуць на гэты першы курс праз колькі дзён. Курсісты жывуць у пансіоні, каторы разам с клясамі і далучэнай да курсоў беларускай народнай школай дзеля практыкі для сэмінарыстоў памешчаюцца ў быўшай расейскай вучыцельскай сэмінарыі. Курсісты плоцяць па 41 м. ў месяц.

Павіннасць насіць пашпарты.

ГРОДНА. Пасьля перэпісі жыхароў у Лідзкім, Мэрэчскім, Мар'ямпольскім, Кальварыйскім, Сувальскім і Вілковішскім паветах для жыхароў гэтых паветоў мае сілу прыказ мець пры сабе пашпарт.

На абеды для бедных.

ГРОДНА. На карысць хрысьціянскіх стравень было устроено дабрачыннае прэдстаўленьне ў кінэматографе „Ліра“. Даходу было 400 марак.

За напасць.

ІНДУРА. 27 жніўня Хацкель Кушарскі зайшоў да селяніна Констанціна Мошко напіцца малака. Ен заплаціў за малако 6 фэн., але пры выхадзі Мошко яго затрымаў, жадаючы ешчэ 40 фэн. Калі Мошко ўбачыў у Кушарскаго ешчэ 1 руб., то ён даў яму выйсьці з вёскі, а пасьля нагнаў яго на дарозі, накінуўся на яго і пачаў душыць яго. Акружны суд, прызнаваючы, што Мошко не зрабіў Кушарскаму вялікшай шкоды, засудзіў Мошко толькі на 500 руб. штрафу замест 9 месяцоў астрогу, як таго жадаў пракурор.

Сход старшын.

СУВАЛКІ. На апошнім заседаньні старшын у окрузі Сувалкі звярнулі увагу на тое, што многа людзей жыве ў падзямельлях. Гэтые падзямельлі павінны мець здалёку відные табліцы, бо іначэй жандар можэ абкідаць іх ручнымі гранатамі с тае прычыны, што ў іх могуць хавацца праступнікі і іншые людзі, каторые баяцца паказвацца на сьвет.

Правіло лоўлі рыбы і ракоў.

СУВАЛКІ. Па загаду начальніка упраўленьня Вільня—Сувалкі можна таргаваць рыбай і ракамі толькі назначэнай даўжыні, лічучы ад галавы да канца хваста. Рыб і ракоў, недайшоўшых меры, трэба ўраз-жэ кідаць назад у ваду.

Кражы кароў.

СЭЙНЫ. 17 гадовы Міколаніс і 20 гадовы каваль Аўрон займаліся, як прафэсіей, кражай кароў. У акружным судзе ім давялі 3 кражы. Міколаніса засудзілі ў турму на 4 гады, Аўрона—на 5 гадоў. Швагерку Аўрона за укрываньне крадзенаго засудзілі на 10 руб. штрафу.

Народная страўня.

СЬВЕНЦЯНЫ. Наладжэная тут народная страўня можэ служыць прыкладам для другіх. Яе аткрылі 7 тыднёў таму назад. Ею кіруюць без ніякай платы 14 асоб — дам і мужчын с-паміж тутэйшых жыхароў. Абеды кожын дзень дастаюць 600 душ. Порція абеду, каторую можна браць с сабою, каштуе толькі 5 кап. Само сабой, кошт не пакрываецца платай за абеды, і недастачу пакрываюць больш заможные тутэйшые грамадзяне.

Падарожа Саксонскаго Караля.

ЛІБАВА. Сюды прыбыў Саксонскі Кароль—аглядзець ваенные будоўлі.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

Стары „курс“.

Як даносяць польскіе газэты, ў Пецярбурзі гэтымі днямі закончыліся нарады Цэнтральнаго Камітэту Літоўскаго Т-ва помачы ахвярам вайны. На тых нарадах была звернена асаблівая увага на вельмі сумнае палажэньне школ для літоўскіх высяленцоў—глаўным чынам с прычыны таго, што спынена падмога на культурную помач. Далей звярнулі увагу на цяжкую долю літоўскіх высяленцоў у некаторых расейскіх губэрнях, асабліва-ж у валагодзкай і вяцкай, дзе, як адзначывалі дакладчыкі, за даволі кароткі час памерло больш за 40 працэнтоў высяленцоў. Цэнтральны Камітэт пастанавіў прасіць уласьці, каб гэных высяленцоў перэвязьлі ў другіе губэрні. Асабліва ён заняўся доляй літвіноў-высяленцоў з Усходніх Прусаў; іх пасялілі над Волгай 15.000 душ.

Польскіе газэты ў Пецярбурзі адзначываюць, што расейскіе ўласьці ўсё горш і горш адносяцца да літвіноў, каторых яны-ж самі адарвалі ад роднаго загону, абецуючы ўселякую помач і апеку. Сперша, праўда, помач давалі, і літвіны ў чужыне здалелі так наладзіць жыцьцё высяленцоў, што тые між маскалямі жылі мала горш, як дома, аткрывалі свае літоўскіе школы, гімназіі, вялі шырокую культурную работу дзеля узмацаваньня сіл літоўскаго народу. Відаць, гэта аказалося не да спадобы расейскаму ураду, і ён, даючы хлеб штодзенны, адмовіў сваей помачы літвіном дзеля здаволеньня іх духовых патрэб. Відаць, і самае высяленьне многіх тысяч літоўскіх селян з іх адвечных сяліб мело запраўды укрытую думку, аб якой ужо даўно іншые людзі казалі: кінуўшы літвіноў між народ маскоўскі, абмасковіць іх, а на іх мейсцо ў Літве, калі-б гэты край удалося вярнуць пад уласць Расеі, пасяліць расейцоў, абертаючы літоўскіе землі ў „чыста-расейскі“ край...

Толькі гэтым і можна растлумачыць паварот у расейскай палітыцэ проці літвіноў і іх культурнай працы, аб каторым пішуць польскіе газэты. Але здаецца, што староннікі прымусоваго абмаскоўленьня літвіноў хапіліся лішне позна: літвіны не спалі ў шапку

гэтые два гады, а кідалі ў народ шчодрай рукою зерняты нацыянальнай сьвядомасьці, каторые павінны ўзыйсьці і даць багаты ўраджай.

Весткі з Расеі, дзе цяпер пачынаюць панаваць лібэральные міністры, паказваюць усім „інародцам“, што расейскі лібэралізм у нацыянальным пытаньні недалёка адыйшоў ад палітыкі рэакцыонероў, і неяк трудна ждаць змены старога нацыяналістычнаго курсу..

Банкруцтво палітыкі Дмовскаго.

БЭРЛІН. Газэты даносяць, што ў Расеі развязка польскай справы адложэна на неазначэны час, і нельга ждаць ніякіх уступак палякам.

Здзек над украінцамі.

ВЕНА. Міністэрство загранічных спраў выпусьціло кніжку аб нарушэньнях расейцамі міжнароднаго права. У аднэй часьці кнігі апісываецца уціск расейскай уласьцю украінцоў у занятых землях Галічыны. Граф Бобрінскій, пішуць у кнізе, закрыў украінскіе таварыствы і навуковые установы. Украінскіе кніжкі ён загадаў разграбіць або зніштожыць. Украінскіе нацыональные дамы і прэдпрыемствы былі сконфіскованы. Украінскую мову толькі «тярпелі», і было заяўлено, што украінскаго народу зусім німа.

Ізноў «банкетуюць».

ПЕЦЯРБУРГ. Як пішэ «Нов. Вр.», ў канцы мінуўшаго месяца ў Пецярбурзі і іншых местох меліся пачацца ізноў «славянскіе банкеты», на каторых кіраўнікі «ўсеславянскаго» руху маняцца выступаць с прамовамі аб пытаньнях унутрэнай і загранічнай палітыкі.

Цікавая справа, якое становішчэ займуць банкетнікі ў справе «ўнутрэных славян» — асабліва беларусоў і украінцоў, аб каторых перад вайной зусім не ўспаміналі.

Новы саюз монархістоў.

ПЕЦЯРБУРГ. Відаць, вайна шмат падкапала ў расейскім народзі асновы монархізму, бо расейскіе монархісты пачынаюць выяўляць вялікае неспакойство. Так, у Пецярбурзі нідаўна адбыўся устаноўчы сход новай організацыі расейскіх монархістоў пад названьнем „Отечественный Союз“. На тым сходзі, між іншым, ішла гутарка аб патрэбе для народу вытрываць. У-ва ўсей дзержаве монархісты павінны ісьці разам с правіцельствам, каб не паўтарыўся 1905 год.

Як можна судзіць паводлуг гэтаго, дзеля паўтарэньня 1905 году грунт ужо ёсць, — і грунт той узмацуецца ешчэ болей, калі вайна закончыцца для Расеі неудачна.

Экономічные справы.

ШТОКГОЛЬМ. У Маскве, Кіеві і местох над Волгай за апошніе дні узьнімаліся безпарадкі. У Маскве грамада людзей уварвалася ў мясные яткі, але там мяса не знайшла. У Кіеві ў часі разгрому складу цукру ўмешалася паліція; забіты двое людзей. Чэкаючы перад крамамі свайго чароду, людзі становяцца часта ў лінію, доўгую на тры квартали. У Пецярбурзі устаноўлено, што ў местовых складах залежалося каля 400.000 пудоў папсаваўшайся мукі. Па вёсках селяне працівяцца пассыўна загадам правіцельства аб рэквізыціі ўсіх спажыўных прадуктоў. Адозвы ваенных уласьцей да «селян-патрыотоў», каб давалі хлеб для арміі, не дайшлі нічога.

ШТОКГОЛЬМ. Шведзкі консул у Пецярбурзі у сваей гадавой справаздачы аб экономічным палажэньні Расеі пішэ:

„Увесь увоз у Расею даходзіць сёлета $1^1/_2$ мільёна рублёў і ў гэтым адношэньні перавысіў усе папярэдніе. Пад той час вываз з Расеі паменшаў да $^1/_5$ вывазу ў мірны час; збожжа вывезена ў 17 разоў менш, чым у 1913 гаду. Сельска гаспадарскае жыцьцё замірае с прычыны таго, што рабочые рукі пераходзяць у ваенна-прамышленые рэёны. Адзначываецца распрадажа селянамі інвэнтара, асабліва жывёлы.“

Замена Штырмэра.

БЭРЛІН. Газэты пішуць аб чутках, што на мейсцо Штырмэра будзе назначэн расейскі марскі міністэр.

Аб палажэньні на фронці.

ШТОКГОЛЬМ. Між расейскім грамадзянствам пачынаецца неспакойство с прычыны далейшых нямецкіх удач у Румыніі, бо пабеды немцоў могуць стацца ў канцы грознымі і для самай Расеі. Проці гэтаго неспакойства выступае официяльная газэта «Русск. Інвалід», кажучы з зусім неспадзеваным цынізмам:

„Нямецкае наступленьне проці Румыніі ня грозіць Расеі. Наадварот, выпадкі змяніліся карысна для Расеі. Нямецкі главны удар кіруецца цяпер не проці расейскай Буковіны, а проці важнаго румынскаго жалезнадарожнаго вузла Буцеў.

Опэрацыі ў Добруджы.

МАЛЬМЭ. Расея пастанавіла весьці вайну ў Добруджы незалежна. Румынскіе войскі перэпраўлены адтуль цераз Дунай на заход.

Ад падводных лодак.

ЛОНДОН. Расейскі парусьнік «Інгэрсоль» і расейскі параход «Кіев», едучы з Архангельска ў Ліс, затоплены падводнымі лодкамі.

Абмен палонных дактароў.

ШТОКГОЛЬМ. «Бірж. Ведом.» даведаліся ад расейскаго Чырвонаго Крыжа, што між Расеей і Нямеччынай падпісана умова аб абмене палонных дактароў. На кожные 2500 палонных будзе астаўлен адзін доктар, а рэшту ўсіх пусьцяць дамоў.

Чыгунка цераз Каўказкіе горы.

ПЕЦЯРБУРГ. Пачаліся работы дзеля падгатоўкі будоўлі чыгункі цераз главны Каўказкі хрыбет.

ТЕЛЕГРАМЫ.

Аустрыяцкіе апавешчэньня.

ВЕНА, 1.XI. **Усходні тэатр:** (гл. нямецкае апавешч.).

Італьянскі тэатр: На палудзенным крыле прыморскаго фронту артылерыйскі і мінны агонь ворагоў ізноў дайшоў вялікай сілы. А 3 гадз. паабедзі пяхота ворагоў у даліне Віпнаха і на плоскагоры Карст нашчупывала нашы пазыцыі, каторые лічыла даволі зруйнаванымі, каб штурмаваць проці іх. Яна адбіта зашчытным агнём, або контратакамі. Заціхнуўшый пад вечар агонь у начы ізноў дайшоў вялікай сілы.

Работа падводных лодак.

БЭРЛІН. (В.Т.Б.). Падводная лодка «У 53» вярнулася шчасьліва с сваей падарожы ўздоўж амэрыканскіх берагоў.

ЛОНДОН. «Daily News» пішэ: „Калі нямецкіе верфі будуць працаваць з усіх сіл сваіх, то немцы будуць мець скора 100 падводных лодак у моры. Гэта значыць, што мы будзем мець кожын месяц страт караблёў на 1 мільён тонн. Тады наш торговы флот будзе таяць, як сьнег на сонцы.

Сьнежные буры і заносы.

МАЛЬМЭ. Газэта «Архангельск» пішэ, што вялікіе мяцеліцы і сьнежные заносы ў-ва ўсей Валагодзкай губэрні спынілі рух на дарогах і чыгунках. Аўтомобільные зносіны на дарозі Пецярбург—Вологда пярэрваны. Чыгунка Архангельск—Пецярбург гэтак сама значна пацярпела. Гэта вельмі цяжка адбіваецца на здаволіваньні расейскай арміі спажыўнымі прадуктамі.

Спіс ваенна-палонных з нашаго краю.

З Вільні і Віленскай губэрні.

Kriegsgefangenenlager Tauberbischofsheim.

Геневіч Пётр, Уканцы.
Гэрбачэўскі Марцін, Буда.
Гінко Эдвард, Стахоўцы.
Кірпа Владзімір, Кірмяны.
Кішкель Іван, Гуршчызна.
Корзік Дземян, Баранцы.
Мандрыкоў Піліп, Новогрыгороў.
Міхайлоўскій Флавіян, Краснае.
Мокшэцкій Іван, Засьценкі.
Рэут Тодар, Вільня.
Жалезной Якаў, Орле.
Чэпуленко Язэп, Падбродзе.
Урбановіч Владыслаў, Корэсты,
,, Пётр, Вільня.
Бушмелёў Дзімітр, Бушмілі
Галіцын Порфірый, Подлеман.
Ягодкін Сяргей, Вільня.
Казіміроў Адольф. Рудакоўка.
Констанціноў Трафім, Вільня.

Kriegsgefangenenlazarett Strohdeich, Danzig.

Гарла Ізыдор, Бурбы.
Горлеўскі Антон, Вілентск (?).
Мацееўскі Іван, Кемейшы.
Масулевіч Эдвард, Тэрнанцы.

Табор для ваенна-палонных Golzern (Mulde).

Магрін Адольф, Вільня.
Мітрошэўскі Франц, „
Ходзько Адольф, „
Васілеўскі Владыслаў, „

Off.Gefangen.Lager Marienberg.

Капітан Янушэўскі, Вільня.
Кустоў Іван, „
Лебедзеў Сямён, „
Бовліс Вінцэнты, Пралаі.
Гасюль Іван, Дэвяты.
Грігоніс Іван, Эсдно.
Чэрвус Іван, Цуня.
Грэдзюшка Констанцін, Лужкі.
Ільчук Сыльвэстар, Грожышкі.
Міхальчук Андрэй, Рэчыца.
Шупэнко Антон, Лутокі.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтво «Гоман». Рэдактар В. Ластоўскі.